

О. М. Синютка

Основні детермінанти метрополійного статусу великих міст України: функціональний аспект

Запропоновано методичний підхід детермінації метрополійного статусу великих міст України на основі визначення їх ієрархічно-функціональної структури, а саме ідентифікації критеріїв і показників оцінки рівня реалізації їх метрополійних функцій. Здійснено інтегральну оцінку реалізації метрополійних функцій шляхом розрахунку інтегрального індексу реалізації метрополійних функцій міста-метрополії. Проведено інтегральне рейтингування основних регіональних центрів України за рівнем реалізації метрополійних функцій, яке дозволило визначити перспективні шляхи та можливість підвищення їх функціонального статусу в майбутньому.

Ключові слова: місто-метрополія, метрополійна функція, метрополійний статус великого міста, ідентифікація функцій, класифікація метрополій.

Підвищення метрополійного статусу великих міст України як головних каталізаторів ефективного соціально-економічного розвитку як на локальному, так і на регіональному та міжнародному рівнях, на нашу думку, має бути одним з пріоритетних завдань регіональної політики при формуванні поліцентричної моделі регіонального розвитку.

Адже посилення функціональної ролі міст (нових потужних центрів регіонального розвитку) і створення метрополійних ареалів у різних регіонах країн дозволяє зменшити регіональні диспропорції та сприятиме забезпеченню підключенню регіонів до глобальних зв'язків і процесів за рахунок передачі метрополісами імпульсів розвитку, що виникають з міжнародних комунікаційних, організаційних та інформаційних зв'язків, на прилеглі території (метрополійні ареали) [1, с. 86]. Сформувавшись здебільшого в умовах високої концентрації фінансів, інформації, високотехнологічних видів діяльності, найвищого професійного рівня менеджменту та трудових ресурсів, у межах метрополійних міст «точки зростання» генерують просторові інноваційні хвилі, які поширюються на навколишнє суспільне середовище у формі нових знань, інноваційних технологій, організаційних нововведень і моделей поведінки [2].

Будь-яке велике місто володіє певним набором як якісних, так і кількісних характеристик, які можна кваліфікувати як ознаки його метрополійного статусу. Саме від ширини спектру цих характеристик, притаманних місту, залежить його місце в глобальній просторовій організації суспільства. Трансформація великого міста в повноцінну метрополію передбачає наявність комплексу взаємопов'язаних факторів, ефективне використання яких і дозволяє досягти метрополійного статусу та підтримувати його в майбутньому.

Проблематика обґрунтування перспективних напрямів розвитку міст висвітлена у працях таких українських і закордонних науковців, як Ф. Бродель, П. Вельтца, Е. Глезер, Г. Горжеляк, А. Гранберг, В. Джаман, М. Дністранський, А. Доценко, О. Дружинін, Ф. Заставний, Ч. Еданс, Р. Ледрі, В. Наконечний, Б. Посацький, С. Сассен, С. Саханенко, Е. Соїя, О. Топчієв, І. Чикаренко, Р. Флоріда, Дж. Фрідмана, О. Шаблій та ін. Теоретичні та практичні аспекти метрополізаційних процесів і метрополійних функцій міст були предметом наукового інтересу таких науковців, як М. Кастельс, П. Кнокс, І. Бистряков, О. Вендіна, М. Габрель, В. Городяненко, О. Грицай, О. Денисенко, В. Нудельман, Т. Мазур, Т. Марковскі, Т. Маршал, М. Мельник, Ю. Палеха, Г. Підгрушній, У. Садова, З. Сіройч, Ю. Стадницький, Г. Стеблій, В. Чужиков, Л. Шевчук, С. Шульц та ін. Зважаючи на беззаперечні здобутки визнаних науковців у цьому науковому напрямі, необхідно зазначити, що в сучасних наукових дослідженнях недостатньо уваги приділяється процесу ідентифікації та оцінки метрополійних функцій регіональних центрів, ступеня їх реалізації та спектру поширення в просторі.

© О. М. Синютка, 2015.

Мета статті є розробка методичного підходу детермінації метрополійного статусу великих міст України на основі визначення їх ієрархічно-функціональної структури, а саме ідентифікації критеріїв і показників оцінки рівня реалізації їх метрополійних функцій.

На нашу думку, на цей час на теренах України можна виділити шість великих міст, які реалізують достатній спектр розвинених і сильних просторово-метрополійних функцій, для того щоб вважатися містом-метрополією, до їх складу входять міста: Київ, Харків, Одеса, Дніпропетровськ, Донецьк і Львів. Статистичні параметри саме цих міст стали основою для проведення в межах нашого дослідження оцінки рівня реалізації метрополійних функцій великих міст-метрополій України в період 2005-2013 рр.

У межах першого етапу оцінки рівня реалізації метрополійних функцій великих міст України в результаті ідентифікації ієрархічно-функціональної структури міста-метрополії нами був визначений спектр метрополійних функцій міста-метрополії, який включає 14 функцій, які поділені на п'ять функціональних зон, до кожної з яких входять від двох до чотирьох компонентів. Так, зокрема, до складу визначених функціональних зон, які включають в себе близькі за характером реалізації метрополійні функції, входять [3, с. 38-48]: адміністративно-політична (адміністративна та політична метрополійні функції); економічна (господарська, фінансова та інвестиційна метрополійні функції); інноваційно-креативна (освітня, наукова та інноваційна метрополійні функції); комунікаційна (транспортна та логістична метрополійні функції); культурно-інформаційна (культурна, духовна, туристична та інформаційна метрополійні функції).

Адміністративно-політична функціональна зона, до складу якої входять адміністративна та політична метрополійні функції, на нашу думку, є найвагомішою серед усіх ідентифікованих функціональних зон. Це пов'язано насамперед з найбільшим масштабом поширення та рівнем впливу її складових компонентів у процесі територіальної організації суспільства. Так, зокрема, адміністративна метрополійна функція проявляється у формі управлінської, організаційної та координаційної діяльності в усіх важливих сферах суспільної життєдіяльності. Ця функція реалізується урядом держави або органами місцевого самоврядування, іншими установами, вищими місцевого рівня (наприклад, делегаціями, штаб-квартирами, філіями тощо). Політична метрополійна функція пов'язана з представницькою та репрезентативною діяльністю різного рівня органів, установ, представництв і громадських рухів. Ця функція реалізується представницькими органами державної влади, дипломатичними установами (посольствами, консульствами), установами та представництвами національних і міжнародних інституцій, громадськими рухами.

Економічна функціональна зона, яка включає господарську, фінансову та інвестиційну метрополійні функції, охоплює комплекс суспільних взаємовідносин фінансово-економічного характеру між органами державної влади, місцевого самоврядування та бізнес-структурами, які здійснюють свою діяльність як у містах, так і за їх межами, у процесі забезпечення ефективного функціонування і соціально-економічного розвитку території.

Господарська метрополійна функція визначається створенням умов для виробництва та реалізації товарів і послуг, формуванням доходів від трудової діяльності та капіталу, а також попиту на товари і послуги. Ця функція реалізується органами державної та місцевої влади, а також широким спектром бізнес-структур, які функціонують як у містах, так і за їх межами.

Фінансова метрополійна функція пов'язана із створенням, рухом і зосередженням фінансових потоків і матеріальних фондів, процесом формування та використання місцевих бюджетів, управлінням майном різних форм власності. Ця функція реалізується органами влади загальнодержавного та місцевого рівня, фінансовими установами та організаціями, які здійснюють свою діяльність як у межах міст, так і за їх межами.

Інвестиційна метрополійна функція визначається сприятливістю інвестиційного клімату міста (створення сприятливих умов для ведення бізнесу, розбудови території міста, підвищення добробуту громади та забезпечення соціально-економічного розвитку регіону та держави загалом). Ця функція реалізується інвестиційними й фінансовими установами та організаціями у тісній взаємодії з державою (органами державної та місцевої влади).

Інноваційно-креативна функціональна зона, яка включає освітню, наукову та інноваційну метрополійні функції, охоплює сфери суспільної діяльності, які продукують нові ідеї, поширюють вже наявні та усталені знання, створюють нове знання, сучасні технології та зразки техніки для їхнього подальшого поширення у всіх сферах життя.

Освітня метрополійна функція проявляється в процесі функціонування освітнього комплексу міста як осередку здобуття високоякісної та висококваліфікованої освіти з охопленням його діяльністю значних територій поза межами міста. Вона реалізується складовими частинами освітнього комплексу міста національного чи регіонального масштабу.

Наукова метрополійна функція пов'язана з творенням нових ідей у суспільно важливих сферах життєдіяльності та формуванням на їх основі нового знання. Вона реалізується науково-дослідними організаціями та проектно-конструкторськими установами, університетами.

Інноваційна метрополійна функція проявляється у продукуванні технологічних, технічних і суспільних інновацій разом з їх практичним впровадженням у різні сфери суспільної життєдіяльності. Вона реалізується технологічними парками та інкубаторами, проектно-конструкторськими підрозділами підприємств, а також бізнес-структурами як безпосередніми замовниками та місцями впровадження інновацій.

Комунікаційна функціональна зона, яка включає транспортну та логістичну метрополійні функції, охоплює мережі шляхів сполучення, усі види транспорту та всі ланки транспортного процесу в їх взаємодії.

Транспортна метрополійна функція проявляється у створенні, забезпеченні та фактичному переміщенні матеріальних та інформаційних потоків за допомогою транспорту та засобів зв'язку [4, с. 67]. Вона реалізується завдяки діяльності транспортної системи метрополійного міста разом з прилеглою територією.

Логістична метрополійна функція пов'язана зі швидкістю та інтенсивністю вантажних перевезень, обсягом і структурою транспортних потоків між містами, регіонами та країнами, розподілу за спеціалізацією окремих видів транспортних потоків. Її реалізують великі логістичні центри, контейнерні термінали, мультимодальні логістичні центри.

Культурно-інформаційна функціональна зона, яка включає культурну, духовну, туристичну та інформаційну метрополійні функції, охоплює широкий спектр діяльності в межах соціокультурної сфери суспільної життєдіяльності, вплив якої поширюється далеко за межі міста-продуцента.

Культурна метрополійна функція визначається соціокультурним і мистецьким потенціалом міста, його впливом на процес становлення та розвитку регіону чи країни. Її реалізують культурно-мистецькі заклади та події регіонального, національного та світового рівнів.

Духовна метрополійна функція пов'язана з духовним значенням та історичною роллю міста в процесі становлення та розвитку окремого регіону чи країни загалом. Її реалізують релігійні комплекси, храми, святині; релігійні уявлення та місця релігійного паломництва.

Туристична метрополійна функція визначається туристичним потенціалом міста, його здатністю продукувати туристичні потоки національного та міжнародного рівня. Вона реалізується завдяки зосередженню в місті історико-архітектурних пам'яток, природних об'єктів туристичного значення, організації

подій значної суспільної вагомості (різного роду фестивалів, континентальних і світових спортивних чемпіонатів, олімпійських ігор тощо).

Інформаційна метрополійна функція проявляється в процесі творення та трансляції різного роду інформації в просторі. Вона реалізується телевізійними каналами, періодичними друкованими та електронними виданнями, інформаційними, консалтинговими, аудиторськими агентствами загальнодержавного та міжнародного рівня тощо.

Наступним кроком після проведення ідентифікації повного спектру метрополійних функцій міста-метрополії є вибір основних індикативних параметрів для оцінки ступеня реалізації визначених метрополійних функцій великих міст України. Ступінь реалізації кожної з ідентифікованих метрополійних функцій детермінується одним параметром і дозволяє показати характерні особливості окремої функції, відображаючи її внутрішню сутність і закономірності розвитку. Безпосереднє визначення єдиного детермінуючого параметра для метрополійної функції з переліку кількох репрезентативних об'єктів здійснено шляхом експертного опитування.

Репрезентативними об'єктами для дослідження *адміністративної метрополійної функції* є органи державної виконавчої влади або місцевого самоврядування, інші установи, вищі місцевого чи міжнародного рівня (наприклад, делегації, штаб-квартири, філії тощо). Саме їх діяльність, на нашу думку, є уособленням процесу управління, організації та координації всіх важливих сфер життєдіяльності, які зосереджуються в окремих містах. Детермінуючим параметром для адміністративної метрополійної функції обрано кількість штаб-квартир, центральних офісів великих загальнонаціональних і міжнародних компаній. Вибір цього параметра зумовлений особливою важливістю та суспільно-економічною вагою таких установ, як і компаній, які вони репрезентують, у процесі суспільної життєдіяльності. Розміщення однієї чи кількох штаб-квартир або центральних офісів великих компаній у певному місті, переконливо демонструє відповідність його високим корпоративним стандартам таких компаній щодо місця розміщення, соціальної та технічної інфраструктури, якості персоналу та інституційного середовища.

Репрезентативними об'єктами для дослідження *політичної метрополійної функції* є представницькі органи державної влади, дипломатичні установи (посольства, консульства), установи та представництва національних і міжнародних інституцій, громадські рухи та організації. Їх діяльність характеризується найбільш вагомих регуляторним впливом на весь життєвий цикл найширшого спектру суспільних процесів усіх важливих сфер життєдіяльності окремих міст, регіонів і країн. Детермінуючим параметром серед перелічених репрезентативних об'єктів обрано кількість дипломатичних представництв (посольств, консульств) іноземних держав. Цей вибір зумовлений тим фактом, що чисельність дипломатичних представництв іноземних держав у місті є хорошим індикатором його політичного та міжнародного статусу. Більш чисельне дипломатичне представництво іноземних держав у місті, на нашу думку, підтверджує його вищий міжнародний статус і, як наслідок, вищий метрополійний статус.

Репрезентативними об'єктами для дослідження *господарської метрополійної функції* є ринки товарів і послуг, промисловий сектор, сфера торгівлі та економічне співробітництво. Кожен із сукупності перелічених об'єктів, будучи складовою економічного потенціалу великого міста, відіграє важливу роль у структурі економічної системи не тільки міста, але й регіону та країни загалом. Детермінуючим параметром серед перелічених репрезентативних об'єктів обрано валовий муніципальний продукт (ВМП) на одну особу. Вибір цього параметра обумовлений його комплексним характером і масштабом охоплення всіх важливих компонентів економічної системи міста. Розрахунок ВМП на одну особу проведено з використанням спрощеної методики розрахунку валового регіонального продукту для областей України.

Репрезентативними об'єктами для дослідження *фінансової метрополійної функції* є штаб-квартири найбільших банків і фінансових організацій, сервісні компанії з надання високоінтелектуальних послуг у сфері консалтингу, аудиту, аутсорсингу, рейтингові агентства. Проудкування та концентрація потужних фінансових потоків і матеріальних фондів є однією з головних ознак метрополійного статусу міста. Розміщення штаб-квартир найбільших банків і фінансових організацій як головних гравців на фінансовому ринку національного чи світового рівня, ключових розпорядників значних фінансових потоків і координаторів фінансової системи міста, регіону чи країни підтверджує метрополійний статус міста. Таким чином, детермінуючим параметром серед перелічених репрезентативних об'єктів обрано кількість штаб-квартир найбільших фінансових організацій.

Репрезентативними об'єктами для дослідження *інвестиційної метрополійної функції* є інвестиційні компанії та фонди, фондові біржі, фінансові центри з міжнародним капіталом. Інвестиції як внутрішні, так і зовнішні не даремно вважаються головним ресурсом для розвитку всіх без винятку сфер суспільної життєдіяльності. Особливе значення для підтвердження метрополійного статусу окремого міста має саме об'єм надходження іноземних інвестицій, оскільки залучення таких ресурсів передбачає наявність комплексу сприятливих передумов соціально-економічного, нормативно-правового та інфраструктурного характеру, які б відповідали високим стандартам іноземних інвесторів. Велике місто, яке має здатність зберігати та покращувати свій інвестиційний клімат, отримує можливість не тільки залучати значні обсяги іноземних інвестицій у перспективі, але й поширювати та зміцнювати свій вплив на навколишні території. Детермінуючим параметром серед перелічених репрезентативних об'єктів обрано обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) на одну особу. Вибір цього параметра обумовлений можливістю більш комплексно розкрити вплив інвестиційної метрополійної функції на соціально-економічну систему великого міста в процесі її реалізації.

Репрезентативними об'єктами для дослідження *освітньої метрополійної функції* є університети (традиційні), інші ВНЗ, інтелектуальний і людський потенціали населення. Високоякісна та висококваліфікована освіта є однією з головних конкурентних переваг у сучасному все більш інформатизованому та глобалізованому світі. Володіючи визнанням на міжнародному та національному рівні потужним освітнім комплексом, велике місто здатне стабільно підвищувати інтелектуальний і людський потенціал не тільки власного населення, але й охоплювати значні території поза своїми межами. Детермінуючим параметром серед перелічених репрезентативних об'єктів обрано кількість ВНЗ у рейтингу країн 100 ВНЗ України.

Репрезентативними об'єктами для дослідження *наукової метрополійної функції* є науково-дослідні та проектно-конструкторські установи.

Ключовою особливістю сучасних наукових досліджень є зміщення головного акценту з процесу отримання та обґрунтування нових знань до його прикладного застосування в соціально-економічній системі. Відбувається застосування принципів і методик, відпрацьованих у дослідницьких установах, не лише для генерації нових знань і розробки нових технологій, але й для обслуговування важливих видів суспільної життєдіяльності, які, в результаті, зазнають певних змін під впливом нових технологій. Потужні наукові установи великих міст, здійснюючи розробку сучасних технологічних і технічних рішень у різноманітних сферах, у результаті їх успішного практичного застосування здатні впливати на процес розвитку широкого спектру соціально-економічних процесів, які поширюються далеко за межі цих міст. Детермінуючим параметром серед перелічених репрезентативних об'єктів обрано чисельність спеціалістів, які виконують наукові та науково-технічні роботи ННТР.

Репрезентативними об'єктами для дослідження *інноваційної метрополійної функції* є інноваційні та технологічні парки, технополіси; інноваційно-активні підприємства. Двома найважливішими ознаками інноваційної діяльності є новизна

(науково-технічний аспект) та комерційний успіх (економічний аспект), які нероздільно пов'язані в її межах. Втілення нововведення в новому продукті, який користується попитом на ринку, ознаменовує перетворення науково-технічного аспекту в повноцінний економічний фактор. Упровадження будь-якої інновації має орієнтуватись на кінцевий результат прикладного характеру [5]. Детермінуючим параметром серед перелічених репрезентативних об'єктів обрано питома вага підприємств, що впроваджували інновації.

Репрезентативними об'єктами для дослідження *транспортної метрополійної функції* є міжнародні аеропорти, портові комплекси, транспортні коридори та магістралі міжнародного значення, великі залізничні вузли, оптико-волоконні лінії зв'язку та передачі даних. Транспортна функція як ключова ланка економічної системи міста та стратегічно важлива галузь економіки притаманна всім без винятку міським поселенням, проте, як правило, тільки в містах з високим функціональним статусом вона отримує найвищий рівень свого розвитку і статус метрополійної. Детермінуючим параметром серед перелічених репрезентативних об'єктів обрано кількість міжнародних авіасполучень. Вибір цього параметра зумовлений тим, що рівень розвитку сфери саме міжнародних авіасполучень найбільш повно відображає: тісноту бізнесових і приватних контактів міжнародного рівня; наявний рівень розвитку сучасної транспортної інфраструктури; атрактивний потенціал міських центрів і їх роль у формуванні та перерозподілі пасажиропотоків [2].

Репрезентативними об'єктами для дослідження *логістичної метрополійної функції* є транспортно-логістичні термінали, міжрегіональні митні термінали. Логістична діяльність відіграє важливу роль у процесі розвитку економіки великого міста як на мікро-, так і на макрорівні, беручи участь у кожному з етапів трансформації ресурсів у готові продукти для споживання. Як важливий компонент оптимізації широкого спектру процесів, пов'язаних з виробництвом товарів і наданням послуг споживачам, логістика стає одним з ключових чинників удосконалення функціонування підприємств, транспортних потоків як регіонального, так і міжнародного значення. Детермінуючим параметром серед перелічених репрезентативних об'єктів обрано кількість великих транспортно-логістичних терміналів.

Репрезентативними об'єктами для дослідження *культурної метрополійної функції* є культурно-мистецькі центри та заклади світового або міжрегіонального рівня; вагомі суспільні заходи та події. Роль культури в сучасному мінливому світі, який швидкими темпами стає все складнішим і різноманітнішим, є визначальною для формування напрямів суспільного розвитку міста для його успіху в оточенні інших міст, регіонів і країн. На цей час культурна сфера є провідним чинником формування іміджу міста як на національній, так і на міжнародній арені, вона служить інструментом просування її зовнішньополітичних інтересів і водночас є чинником суспільної консолідації. Доведено історичними фактами, що політичні та економічні успіхи міста мають підкріплятися його успішною культурною репрезентацією в державі та світі, інакше вона не набуде репутації цивілізованого (у повному сенсі цього слова) міста. Детермінуючим параметром серед перелічених репрезентативних об'єктів обрано кількість іноземних туристів, обслужених суб'єктами підприємницької діяльності.

Репрезентативними об'єктами для дослідження *духовної метрополійної функції* є релігійні громади, комплекси, храми, святині, релігійні уявлення.

Як інтегральна якість особистості, духовність визначає життєві сенси та цінності, які формують гуманне ставлення до інших і забезпечують духовний розвиток особистості [6, с. 135-143]. Перетворення сучасного суспільства в систему комунікацій, згідно з теорією Н. Луманна, обумовлює зростання ролі соціальних інститутів, які є механізмами інтерпретації та трансляції різноманітних напрямів духовного розвитку та релігійних уявлень, як-от релігійні громади різних конфесій. Детермінуючим параметром серед перелічених репрезентативних об'єктів обрано кількість релігійних громад.

Репрезентативними об'єктами для дослідження *туристичної метрополійної функції* є історико-архітектурні пам'ятки, природні об'єкти туристичного значення. Туристичну галузь є пріоритетною для будь-якого цивілізованого міста чи країни, керівництво якої має докласти всіх можливих зусиль задля створення сприятливих умов для її розвитку, що дасть змогу підвищити загальний рівень конкурентоспроможності як національної економіки загалом, так і окремих її галузей з виробничих і невиробничих сфер, соціально-культурного рівня, природного та людського потенціалу. Детермінуючим параметром серед перелічених репрезентативних об'єктів обрано кількість діючих чотирьох та п'яти зіркових готелів.

Репрезентативними об'єктами для дослідження *інформаційної метрополійної функції* є загальнодержавні та міжнародні друковані, електронні та телевізійні ЗМІ, національні медіа-холдинги та групи.

Інформація в сучасних умовах як важливий ресурс розвитку сприяє формуванню таких факторів соціально-економічного та науково-технічного розвитку міста, які здатні забезпечити інтенсифікацію становлення його модерного економічного простору. Детермінуючим параметром серед перелічених репрезентативних об'єктів обрано кількість штаб-квартир медіа-холдингів загальнодержавного масштабу. Вибір цього параметра обумовлений тим фактом, що загальнодержавні друковані, електронні та телевізійні ЗМІ, які найчастіше є складовими компонентами потужних медіа-холдингів, проявляють дуже вагомий вплив на масову свідомість і формують стереотипи суспільної поведінки, відображають активність соціально-культурних процесів і здійснюють опосередкований вплив на їх розвиток.

Вибір детермінуючих параметрів для кожної з метрополійних функцій великих міст України дав можливість сформуванню інформаційної бази даних, яка охоплює статистичні значення вибраних параметрів оцінки рівня реалізації метрополійних функцій кожного з шести проаналізованих великих міст у 2005-2013 рр.

Наступним етапом у процесі оцінки рівня реалізації метрополійних функцій великих міст України стало окреслення їх ієрархічної структури та можливого діапазону їх впливу, яке було проведено шляхом формування класифікаційних матриць метрополійних функцій кожного великого міста. На підставі детальної оцінки повного спектру ідентифікованих у великих містах метрополійних функцій за кожним з чотирьох секторів економіки з пріоритетністю метрополійних функцій вищого рівня просторового поширення було визначено загальний ієрархічний рівень шести міст-метрополій України в 2013 р.

Єдиним українським містом, яке можна віднести до складу світової метрополійної мережі, є м. Київ. Рівень реалізації функцій, їх різноманітність і масштаб прояву дозволяють класифікувати його як найбільше місто-метрополію на теренах України, а також як регіональну метрополію в межах європейської метрополійної мережі. З моменту проголошення незалежності України, володіючи столичним статусом, у м. Києві вдалося сконцентрувати адміністративні, організаційно-управлінські, соціально-культурні, фінансово-економічні та інноваційно-інвестиційні функції. У міжнародному рейтингу «Європейські міста та регіони майбутнього 2012/2013», який провів британський журнал FDI Magazine, спеціальний підрозділ корпорації The Financial Times, у номінації «Економічно ефективні міста майбутнього Східної Європи» серед великих міст м. Київ посіло сьоме місце, а в номінації «Людські ресурси» серед великих міст м. Київ посіло п'яте місце.

Натомість, рівень розвитку та реалізації метрополійних функцій в інших п'яти найбільших містах України є недостатньо високим для класифікації їх як регіональних метрополій у складі європейської метрополійної мережі. Проте в межах України ці міста (Харків, Одеса, Дніпропетровськ, Донецьк і Львів) реалізували достатній спектр метрополійних функцій з відповідним масштабом їх прояву, аби кваліфікуватися як метрополії локального рівня.

Підсумкове значення інтегрального індексу реалізації метрополійних функцій міста-метрополії для кожного з досліджених великих міст України в 2005-2013 рр.

Таблиця 1

Результати розрахунку інтегрального індексу реалізації метрополійних функцій великих міст України в 2005-2013 рр.

Роки	Місто					
	Київ	Харків	Одеса	Донецьк	Дніпропетровськ	Львів
2005	100,0	25,0	27,0	21,0	24,0	17,0
2006	100,0	25,0	28,0	20,0	23,0	17,0
2007	100,0	27,0	28,0	22,0	26,0	17,0
2008	100,0	26,0	28,0	23,0	23,0	18,0
2009	99,0	26,0	28,0	22,0	22,0	20,0
2010	98,7	30,5	29,0	22,6	23,3	20,5
2011	99,0	32,0	31,5	26,0	23,8	23,3
2012	98,6	32,2	29,3	23,3	24,8	24,6
2013	97,5	32,5	29,0	26,0	26,0	24,4

Авторська розробка.

(табл. 1) відображається сумою стандартизованих значень ступеня реалізації кожної з ідентифікованих метрополійних функцій. Величина інтегрального індексу є в діапазоні від 1 до 100, де значенню 1 відповідає мінімальний рівень реалізації окремої метрополійної функції, натомість значенню 100 відповідає найвищий рівень реалізації метрополійної функції та найширший масштаб поширення серед усіх досліджених об'єктів.

Детальний аналіз усіх ідентифікованих метрополійних функцій шести найбільших міст України дозволив сформулювати такі висновки:

- найвищий рівень розвитку та реалізації всіх ідентифікованих метрополійних функцій як загальний, так і по кожній функції зокрема, у 2005-2013 рр. продемонструвала столиця України – м. Київ, що підтвердило його статус регіональної метрополії у європейській метрополійній мережі;
- міськими осередками з метрополійним статусом локального рівня можна вважати міста Харків, Одеса, Дніпропетровськ, Донецьк і Львів, які є локальними центрами формування, розвитку та реалізації метрополійних функцій різного спектру та масштабу прояву;
- спостерігається процес активного розвитку та реалізації тільки окремих метрополійних функцій у кожному з міст. Так, зокрема, м. Донецьк спеціалізується на розвитку адміністративної та господарської метрополійних функцій, м. Дніпропетровськ – господарської та інвестиційної, м. Харків – освітньої, наукової та інноваційної, м. Одеса – політичної, логістичної, культурної та туристичної, м. Львів – політичної, транспортної, культурної та туристичної метрополійних функцій.

На нашу думку, задля інтенсифікації процесу розвитку та реалізації широкого спектру метрополійних функцій великими містами України та створення передумов для становлення їх як метрополій вищого рівня доцільно:

- у м. Києві активізувати насамперед розвиток інноваційної та логістичної метрополійних функцій за рахунок стимуляції розвитку наявної мережі технопарків з її подальшим кількісним і якісним розширенням, а також всебічній, особливо державній, підтримці інноваційно-активних бізнес-структур – для інноваційної функції; активізації розвитку транспортно-логістичної системи міста шляхом розбудови високоякісної транспортної та логістичної інфраструктури, яка би задовольняла потреби зростаючих товаропотоків. Для підвищення міжнародного статусу м. Києва активізувати адміністративну, туристичну та інформаційну метрополійні функції шляхом створення максимально сприятливих умов для розміщення штаб-квартир впливових міжнародних організацій, для внутрішнього та міжнародного туризму, а також для поширення різнопланової інформації про місто у світовому інформаційному просторі;

– у м. Харкові пріоритетною має стати подальший активний розвиток інноваційно-креативної функціональної зони як найбільш розвиненої та динамічної в місті, це сприятиме зміцненню та підвищенню статусу міста як провідного центру наукових досліджень, освіти та інноваційної діяльності не лише в Україні, але й за її межами. Подальший розвиток інноваційно-креативної функціональної зони шляхом широкого впровадження сучасних технологій і формування сприятливого середовища для розвитку може позитивно вплинути на зростання рівня реалізації інших метрополійних функцій м. Харкова, серед яких особливу увагу слід звернути на активізацію адміністративної, політичної, культурної та інформаційної метрополійних функцій, оскільки вони мають порівняно незначні масштаби прояву, навіть для локальної метрополії. Суттєвої інтенсифікації потребують транспортна та фінансова функції, аби привести рівень їх реалізації у відповідність з транспортним і фінансово-економічним потенціалом міста;

– задля утвердження м. Одеси як локальної метрополії на цьому етапі розвитку варто сконцентруватися на активізації таких пріоритетних для міста функціональних зон, як транспортно-логістичної та культурно-інформаційній. Іntenсифікація розвитку транспортної і логістичної функцій можлива завдяки формуванню потужного портово-логістичного центру на основі великих портів Одещини та його подальшому ефективному розвитку та функціонуванню. Своєю чергою активізація комплексу функцій культурно-інформаційної функціональної зони, можливе завдяки реалізації та розвитку туристично-рекреаційного та духовно-культурного потенціалу міста. Активний розвиток домінуючих метрополійних функцій може позитивно вплинути на зростання рівня реалізації інших метрополійних функцій м. Харкова, серед яких особливу увагу слід звернути на активізацію комплексу функцій з економічної та інноваційно-креативної функціональних зон, а також адміністративної метрополійної функції, рівень розвитку та реалізації яких є недостатнім як для метрополійного міста локального рівня;

– будь-які перспективи м. Донецька як локальної метрополії на теренах України на цьому етапі розвитку пов'язані виключно з наслідками для соціально-економічної системи міста збройного конфлікту на Сході України (в окремих районах Донецької та Луганської областей, у т. ч. м. Донецьк);

– становлення м. Дніпропетровська як метрополійного міста тісно пов'язане з подальшою активізацією розвитку комплексу функцій економічної та інноваційно-креативної функціональної зони як пріоритетних у місті. Модернізація потужного промислового комплексу міста та диверсифікація його структури шляхом створення сучасних індустріальних парків і підвищення питомої ваги наукоємних галузей (аерокосмічної) може значно активізувати розвиток і підвищити рівень реалізації інших метрополійних функцій. Особливу увагу слід звернути на активізацію політичної, освітньої, інноваційної та транспортної метрополійних функцій, а також на комплекс функцій культурно-інформаційної функціональної зони, рівень розвитку та реалізації яких є недостатнім як для метрополійного міста локального рівня;

– становлення м. Львова як метрополійного міста тісно пов'язане з подальшою активізацією розвитку комплексу функцій культурно-інформаційної та транспортно-логістичної функціональних зон, які наразі є визначальними для міста. Зосереджуючи в собі потужний фінансово-промисловий, інтелектуальний, комунікаційний і туристичний потенціал, м. Львів має всі можливості в перспективі утвердитися як важливий європейський центр міжнародного та економічного співробітництва, освітній, науково-дослідний та історико-культурний осередок. Активна розбудова та модернізація туристичної та соціальної інфраструктури міста, відновлення та підтримання в належному стані історичних об'єктів і пам'яток сприятимуть процесу інтенсифікації розвитку цілого комплексу туристичних індустрій Львова і, як наслідок, рівня розвитку та реалізації комплексу функцій культурно-інформаційної функціональної зони. Перспективними напрямками розвитку, які можуть посприяти зростанню рівня реалізації інноваційної та логістичної метрополійних функцій, є транспортно-логістичний сектор і сектор інформаційно-комунікаційних технологій (ІТ).

Список використаних джерел:

1. Мельник М. І. Метрополізаційні процеси в регіоні: концептуальні підходи до просторового аналізу / М. І. Мельник // Регіональна економіка. – 2014. – №3(73). – С. 86-97.
2. Денисенко О. О. Метрополізація як процес територіальної організації суспільства / О. О. Денисенко // Український географічний журнал. – 2008. – №2. – С. 40-46.
3. Синютка О. М. Концептуальні підходи до оцінки розвитку метрополійних функцій регіональних центрів / О. М. Синютка // Регіональна економіка. – 2014. – №2(72). – С. 38-48.
4. Підгрушний Г. Міста-метрополіси як новітня форма територіальної організації суспільства / Г. Підгрушний, О. Денисенко // Досвід та перспективи розвитку міст України : зб. наук. праць / ДП «Український державний науково-дослідний інститут проектування міст «Діпромисто» ім. Ю. М. Білокозя». – 2010. – №18. – С. 65-78.
5. Новицкий Н. Инновационный путь развития экономики / Н. Новицкий // Экономист. – 2000. – № 6. – С. 34-40.
6. Павлов В. І. Духовність як екзистенційний простір особистості // Постсучасність: проблеми духовної свободи особистості : монографія / за ред. О. О. Сердюк. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток ЛТД», 2006. – 249 с.

References

1. Melnyk, M. I. (2014). Metropolizatsiyni protsesy v rehioni: kontseptual'ni pidkhody do prostorovoho analizu [Metropolization processes in the region: conceptual approaches to spatial analysis]. *Rehional'na ekonomika – Regional Economy*, 73(3), 86-97. [in Ukrainian].
2. Denysenko, O. O. (2008). Metropolizatsiya yak protses terytorial'noyi orhanizatsiyi suspil'stva [Metropolization as a process of territorial organization of society]. *Ukrayins'kyu heohrafichnyy zhurnal – Ukrainian Geographical Journal*, 2, 40-46. [in Ukrainian].
3. Synyutka, O. M. (2014). Kontseptual'ni pidkhody do otsinky rozvytku metropoliynykh funktsiy rehional'nykh tsentriv [Conceptual approaches to the assessment of metropolization functions of regional centers] *Rehional'na ekonomika – Regional Economy*, 72(2), 38-48. [in Ukrainian].
4. Pidhrushnyy, H., & Denysenko O. (2010). Mista-metropolisy yak novitnya forma terytorial'noyi orhanizatsiyi suspil'stva [City-metropolises a new form of territorial organization of society]. In *Dosvid ta perspektyvy rozvytku mist Ukrayiny [Experience and prospects of cities development in Ukraine]*: Vol. 18 (pp. 65-78). Kyiv: Ukrainian State Research Institute of Urban Design “Dipromisto” named after Yu. M. Bilokon. [in Ukrainian].
5. Novitskiy, N. (2000). Innovatsionnyy put' razvitiya ekonomiki [Innovative way of development of the economy]. *Ekonomist – Economist*, 6, 34-40. [in Russian].
6. Pavlov, V. I., & Serdyuk O. O. (Ed.) (2006). *Dukhovnist' yak ekzystentsiynyy prostir osobystosti [Spirituality as existential space of personality]*. Donetsk: South-East Ltd. [in Ukrainian].

Synyutka O. M. Basic determinants metropolises' status of the major cities of Ukraine: a functional aspect.

The methodical approach of determination metropolises' status of the major cities in Ukraine on the basis of determining them hierarchically-functional structure are proposed, namely it is the identification of criteria and indicators for assessing the level of implementation of their metropolis functions. Functional areas are defined, which include the similar nature of the implementation metropolis functions: administrative-political (administrative and political metropolis functions); economic (economic, financial and investment metropolis functions); innovation and creative (educational, scientific and innovative metropolis functions); communication (transport and logistics metropolis functions); cultural information (cultural, spiritual, and tourist information metropolis functions). An integrated assessment of the implementation of metropolis functions is implemented, by calculating the integral index of the realization of metropolis functions of the city-metropolis. The ranking of the major regional centres of Ukraine on the implementation level metropolis functions is held, which allowed identifying prospective ways and possibilities to improve the functional status of regional metropolises in the future. In particular, it is established that Donetsk specialized in the development of administrative and economic metropolis functions, Dnepropetrovsk specialized in business and investment metropolis functions, Kharkiv specialized in educational, scientific and innovative metropolis functions, Odessa – political, logistical, cultural and tourism metropolis functions and Lviv – political, transport, cultural and tourist metropolis functions.

Key words: city-metropolis, metropolis function, metropolis' status of the major city, identification functions, classification of Metropolitan areas.

Синютка Олег Михайлович – здобувач ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України (e-mail: city-adm@lviv.ua/som).

Synyutka Oleh Mykhaylovych – Applicant of SI «Institute of Regional Research named after M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine» (e-mail: city-adm@lviv.ua/som).

Надійшло 19.03.2015 р.